

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СЕЗОННОГО МИТА В УКРАЇНІ

LEGAL ADJUSTING OF SEASONAL DUTY IN UKRAINE

Атаманчук Н.І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри фінансового права

Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

Стаття присвячена аналізу сезонного мита в Україні. Автором розглянуто особливості правового регулювання сезонного мита в Україні, ознаки та функції сезонного мита. Узагальнено переваги та недоліки використання сезонного мита в Україні, запропоновано шляхи вдосконалення податкового та митного законодавства.

Ключові слова: мито, сезонне мито, Митний кодекс України, Податковий кодекс України, Світова організація торгівлі, Європейський Союз.

Статья посвящена анализу сезонной пошлины в Украине. Автором рассмотрены особенности правового регулирования сезонной пошлины в Украине, признаки и функции сезонной пошлины. Обобщены преимущества и недостатки использования сезонных пошлин в Украине, предложены пути совершенствования налогового и таможенного законодательства.

Ключевые слова: пошлина, сезонная пошлина, Таможенный кодекс Украины, Налоговый кодекс Украины, Всемирная торговая организация, Европейский Союз.

The article is sanctified to the analysis of seasonal duty in Ukraine. An author is consider the features of the legal adjusting of seasonal duty in Ukraine, signs and functions of seasonal duty. Advantages and lacks of the use of seasonal duty are generalized in Ukraine and the ways of perfection of tax and custom law are offered.

Key words: duty, seasonal duty, Custom code of Ukraine, Internal revenue code of Ukraine, World organization of trade, European Union.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю визначення сутності сезонного мита, його поняття, виділення його ознак та особливостей. Важливість сезонного мита в Україні полягає в тому, що даний податок не лише наповнює державний бюджет України, він також здійснює регулювання економіки та захист національного товаровиробника. Саме тому сьогодні багато питань щодо теоретичних та практичних засад функціонування сезонного мита залишаються дискусійними та потребують ґрунтовного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання митного оподаткування досліджувало багато як вітчизняних, так і закордонних науковців, а саме: В. Андрущенко, Р. Войткович, С. Волков, О. Гребельник, І. Дюмулен, А. Дрига, П. Пашко, І. Луніна, В. Суторміна, В. Федоров, Н. Фролов та інші. Однак, незважаючи на значні здобутки вчених, ґрунтовнішого вивчення потребує питання щодо сезонного мита в умовах реформування податкового та митного законодавства.

Вклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 271 Митного кодексу України (далі – МКУ) [1], мито – це загальнодержавний податок, установлений Податковим кодексом України та цим Кодексом, який нараховується та сплачується відповідно до МКУ, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. В Україні застосовуються такі види мита: ввізне мито, вивізне мито, сезонне мито, особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне, додатковий імпорتنний збір. У ст. 274 МКУ визначено, що на окремі товари законом може встановлюватися сезонне мито на строк не менше 60 та не більше 120 послідовних календарних днів із дня встановлення сезонного мита [1].

Необхідно зазначити, що вперше сезонне мито запроваджено Законом України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 р. № 468/97-ВР[2] з метою створення рівних умов конкуренції між продукцією вітчизняного виробництва та продукцією нерезидентів, а також для забезпечення цінової підтримки сільськогосподарських товаровиробників України. У ст. 2 зазначеного Закону передбачено, що сезонні ввізні (імпорتنні) мита запроваджуються щорічно

в подвійному розмірі до розміру пільгових ставок ввізного (імпортного) мита на сільськогосподарську продукцію груп Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД), протягом строку збирання і закладення на зберігання аналогічної продукції українського виробництва. Сезонні мита вважаються винятком із преференційних або пільгових режимів, зокрема з угод про вільну торгівлю, митні союзи, виробничу кооперацію й інших подібних міжнародних угод, якщо це передбачено такими угодами. Обов'язковою умовою є те, що саме Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) наділений повноваженнями щодо встановлення термінів дії сезонних мит на сільськогосподарську продукцію та оприлюднення своїх рішень за 45 днів до дня їх запровадження [2, ст. 2]. Сезонні мита встановлюються стосовно товарів, які підпадають під визначення таких кодів Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності: 07.01–07.08, 08.06.10, 08.07.10, 08.08.10, 08.08.20, 08.09.10000, 08.09.20, 10.01–10.05, 10.08, 12.06–12.08, 12.10, 12.12.91, 12.12.92, 12.13, 12.14, оподатковуються за пільговою ставкою, яка дорівнює або перевищує 30% згідно зі ст. 6 цього Закону. Також прикінцевими положеннями визначено, що сезонні мита, передбачені ст. 2 зазначеного Закону, застосовуються починаючи з урожаю 1997 р. [2, ст. 7].

Наприклад, постановою КМУ «Про встановлення термінів дії сезонних ввізних (імпорتنних) мит на сільськогосподарську продукцію в 1998 р.» від 28 травня 1998 р. № 754 встановлено ставки на сільськогосподарську продукцію, як-от: картопля свіжа або охолоджена, томати свіжі або охолоджені, цибуля (ріпчаста, шалот, порей), часник, черемша, цибулеподібні овочі свіжі або охолоджені, капуста качанна, кольорова, кольрабі, бруколь та інші аналогічні їстівні овочі з роду Brassica, свіжі або охолоджені, салат латук, морква, ріпа, буряк столовий (буряк червоний), козелець, селера коренева, редис та інші, аналогічні їстівні коренеплоди свіжі або охолоджені, огірки та корнішони свіжі, бобові овочі, лущені або нелущені, свіжі або охолоджені, виноград, дині, яблука, груші й айва свіжі, абрикоси, жито, ячмінь, овес (крім кукурудзи для посіву), гречка, просо, інші зернові, насіння соняшнику, насіння і плоди інших олійних культур, борошно і шрот із насіння або плодів олійних культур, хміль, цукровий бу-

ряк свіжий, сушений або розмелений у порошок, цукрова тростина, солома і м'якуш зернових, фураж [3].

Наступною постановою КМУ «Про встановлення термінів дії сезонного ввізного (імпортного) мита на сільськогосподарську продукцію в 1999 р.» від 1 липня 1999 р. № 1178 [4] визначено ставки на більш обмежене коло сільськогосподарської продукції, як-от: картопля свіжа або охолоджена, виноград свіжий, яблука свіжі, груші й айва свіжі, абрикоси свіжі, кукурудза, гречка, просо, інші зернові, хміль. Також зазначимо, що надалі жодних інших аналогічних актів Урядом України не ухвалено.

Окрім того, зауважимо, що Законом України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 р. № 468/97-ВР запроваджено лише сезонне ввізне (імпортне) мито, водночас у законодавстві залишається невизначеним і нерегульованим сезонне вивізне (експортне) мито.

Крім чинних кодів УКТ ЗЕД, до яких застосовується сезонне ввізне мито, у ст. 2 Закону України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» вказано і такі коди товарів, які на даний момент відсутні в Законі України «Про Митний тариф України» від 19 вересня 2013 р. № 584-VII [5] та не використовуються нашою державою через невідповідність Гармонізованої системи опису і кодування товарів, на основі якої складена чинна Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій» від 17 лютого 2015 р. № 152 затверджено зміни до Класифікатора видів надходжень бюджету, що контролюються митними органами, та Класифікатора звільнень від сплати митних платежів при ввезенні товарів на митну територію України [6].

Поділяємо думку вчених [7, с. 167] щодо того, що запровадження сезонного мита на даний момент згідно із чинними нормативно-правовими актами неможливе. Це підтверджується тим фактом, що на жодний із товарів, на які можуть установлюватися сезонні мита відповідно до Закону України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 р. № 468/97-ВР, Митним тарифом України не передбачено пільгову ставку ввізного мита в розмірі 30% або більше. Така пільгова ставка на визначені товари, згідно зі згаданим вище Законом, є обов'язковою умовою запровадження сезонного мита на визначені товари.

Як відомо, Україна 5 лютого 2008 р. стала членом Світової організації торгівлі (далі – СОТ), ратифікувавши протокол вступу Законом України від 10 квітня 2008 р. № 250-VI [8], що дозволяє повною мірою реалізувати національні конкурентні переваги в міжнародній торгівлі та досягти вищого рівня розвитку вітчизняної економіки. У зв'язку із цим розпочато процес узгодження національного законодавства з вимогами СОТ, зокрема щодо митно-тарифного регулювання.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», затвердженого постановою Верховної Ради України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII (далі – Закон про ЗЕД) [9], товарам, які імпортуються з держав-членів СОТ, надається режим найбільшого сприяння, який стосується мита, правил його справляння, правил і формальностей у зв'язку з імпортом. Це означає, що будь-яка перевага, сприяння, привілей чи імунітет, які надаються стосовно будь-якого товару, що походить із будь-якої держави, повинні негайно і безумовно надаватися аналогічному товару, який походить із території держав-членів СОТ або держав, з якими укладено двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння. Отже, ставки мита, які визначені додатком I до протоко-

лу про вступ України до СОТ, застосовуються до товарів за походженням із країн, яким Україною надається режим найбільшого сприяння, тобто пільгові ставки Митного тарифу України.

Водночас в Україні, згідно із Законом про ЗЕД, запроваджується національний режим, який означає, що стосовно імпортованих товарів походженням із держав-членів СОТ надається режим не менш сприятливий, ніж для аналогічних товарів українського походження, щодо податків, зборів, установлених законами й іншими нормативно-правовими актами правил та вимог до внутрішнього продажу, пропозицій до продажу, купівлі, транспортування, розподілу або використання товарів, а також правил внутрішнього кількісного регулювання, які встановлюють вимоги щодо змішування, переробки або використання товарів у певних кількостях чи пропорціях [9, ст. 7].

Також Україна, уклавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом (далі – ЄС), з іншої сторони, яка 1 вересня 2017 р. набула чинності в повному обсязі, створила зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. У ч. 2 зазначеної Угоди передбачено скасування мит, зборів та інших платежів. Так, для цілей цієї глави «мито» включає будь-яке мито або інший платіж, пов'язаний з імпортом або експортом товару, зокрема будь-який додатковий податок або додатковий платіж, пов'язаний з імпортом або експортом товару. Водночас «мито» не включає: а) платежі, еквівалентні внутрішньому податку, що стягуються згідно зі ст. 32 цієї Угоди; б) мита, що стягуються згідно із гл. 2 («Засоби захисту торгівлі») р. IV цієї Угоди; с) збори й інші платежі, що стягуються згідно зі ст. 33 цієї Угоди [10, ст. 27].

У ст. 29 р. IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачено, що з моменту набрання нею чинності кожна сторона зменшить або анулює ставки ввізного мита на деякі товари походженням з іншої сторони відповідно до графіків, установлених у додатку I-A до цієї Угоди [10]. Сам графік зниження ставок мита із зазначенням коду УКТ ЗЕД наведено в додатку I-A до гл. 1 (ч. 1 – «Тарифний графік України») та додатку I-A до гл. 1 (ч. 2 – «Тарифний графік ЄС»). Якщо в будь-який момент після дати набрання чинності цією Угодою будь-яка сторона зменшує ставку ввізного мита, яка застосовується в рамках режиму найбільшого сприяння, така ставка ввізного мита має застосовуватися як базова ставка, якщо і доки вона буде нижчою ставки мита, розрахованої відповідно до Графіка цієї сторони [10, ст. 29].

Як зазначає О. Гребельник, сезонне мито вважається винятком із преференційних або пільгових режимів, зокрема угод про вільну торгівлю, митних союзів тощо. Аналіз використання даного важеля свідчить про те, що сезонне мито має явно протекціоністський характер, тому його застосування має бути обов'язково проаналізовано під кутом зору наслідків [11, с. 100].

І. Фомін вважає, що необхідно забезпечити вдосконалення положень національного законодавства з питань використання сезонного ввізного мита. На думку вченого, потрібно ліквідувати законодавчо встановлені обмеження асортименту товарів, щодо імпорту яких може використовуватися сезонне мито, посилити гнучкість та ефективність підходів до визначення його ставок та строків застосування. Варто передбачити, що застосування сезонного мита на імпорт товарів не повинно призводити до підвищення ставок ввізного мита максимальних рівнів, зафіксованих у зобов'язаннях України перед СОТ [12, с. 8].

Нам імпонує думка Л. Батанової про доцільність внесення відповідних змін до чинного законодавства України таким чином, щоби була реальна можливість застосування сезонного мита, наприклад, шляхом встановлення меншої пільгової ставки як умови для застосування даного виду мита [13]. Науковець зазначає, що у 2018 р., після набрання чинності нововведеними державними реформами, уся

територія України стане зоною діяльності однієї митниці, що, у свою чергу, потребує вирішення питань єдиного порядку декларування митної вартості товарів, здійснення контролю за правильністю визначення митної вартості товарів тощо. Оскільки для правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати митних платежів базою для оподаткування є митна вартість товару, визначення коду товару згідно з товарною номенклатурою Митного тарифу України (УКТ ЗЕД), особливо контроль із боку митниць за їх правильним декларуванням [14, с. 72–73].

Висновки. Сезонне мито – один із видів мита, визначених МКУ, Законом України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 р. № 468/97-ВР, постановою КМУ «Про встановлення термінів дії сезонних ввізних (імпортних) мит на сільськогосподарську продукцію в 1998 р.» від 28 травня 1998 р. № 754 та «Про встановлення термінів дії сезонного ввізного (імпортного) мита на сільськогосподарську продукцію в 1999 р.» від 1 липня 1999 р. № 1178.

Однак, незважаючи на законодавче визначення та запровадження сезонного мита в Україні, на даний час ефективний механізм функціонування сезонного мита відсутній. Це зумовлює необхідність внесення змін до чинного законодавства таким чином, щоби була реальна можливість успішного застосування сезонного мита шляхом: встановлення меншої пільгової ставки як умови для застосування даного виду мита; перегляду та внесення змін до переліку кодів товарів, на які можуть встанов-

люватися сезонні мита; запровадження сезонного ввізного мита.

Можна зробити висновок, що правове регулювання сезонного мита повинне базуватися на таких принципах: єдності та системного підходу; застосування тимчасового ефективного протекціонізму; уніфікації національного законодавства, що регламентує митно-тарифне оподаткування, з міжнародними стандартами; ефективного застосування сезонного мита; зваженого підходу до надання митно-тарифних пільг.

Специфічними ознаками сезонного мита є: тимчасовий характер; за допомогою цього мита здійснюється регулювання державою імпорту чи експорту виключно товарів сезонного характеру (зокрема, сільськогосподарської продукції); здійснюється регулювання та стабілізація внутрішнього ринку товарів; повноваження щодо встановлення термінів дії сезонних мит належать уряду України.

Функціями сезонного мита вважаємо: регулятивну, що полягає в регулюванні структури експорту й імпорту; фіскальну, що полягає у формуванні дохідної частини бюджету; захисну, тобто захист національних виробників від іноземної конкуренції.

Окрім того, вважаємо, що сезонні мита є заходами митно-тарифного регулювання та методами державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності держави, що заснована на застосуванні заходів економічного впливу. Такий вплив здійснюється за допомогою встановлення і справляння сезонного мита в разі переміщення товарів через митний кордон.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n2269>. (дата звернення: 20.04.2019).
2. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції : Закон України від 17 липня 1997 р. № 468/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/97-вр> (дата звернення: 20.04.2019).
3. Про встановлення термінів дії сезонних ввізних (імпортних) мит на сільськогосподарську продукцію в 1998 р. : постанова КМУ від 28 травня 1998 р. № 754. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP980754?an=1> (дата звернення: 10.04.2019).
4. Про встановлення термінів дії сезонного ввізного (імпортного) мита на сільськогосподарську продукцію в 1999 р. : постанова КМУ від 1 липня 1999 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-99-п>. (дата звернення: 20.04.2019).
5. Про Митний тариф України : Закон України від 19 вересня 2013 р. № 584–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-18#n3> (дата звернення: 20.04.2019).
6. Про затвердження Змін до деяких відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій : наказ Міністерства фінансів України від 17 лютого 2015 р. № 152. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MF15013?an=1> (дата звернення: 20.04.2019).
7. Батанова Л., Кухарук І. Проблемні аспекти застосування мита в Україні. *Lex Portus*. 2018. № 2 (10). С. 158–168.
8. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : закон України від 10 квітня 2008 р. № 250–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17> (дата звернення: 20.04.2019).
9. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#n192> (дата звернення: 20.04.2019).
10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 30 листопада 2015 р. № 984_011. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 11.04.2019).
11. Гребельник О. Основи зовнішньоекономічної діяльності. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 432 с.
12. Фомін І. Шляхи вдосконалення митного регулювання в Україні щодо впливу на розвиток економіки. *Економіка і управління*. 2012. № 3. С. 5–10.
13. Батанова Л. Особливості застосування сезонного мита в Україні. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 18 травня 2018 р.: у 2 т. Т. 1 / відп. ред. Г. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 412–414.
14. Батанова Л. Система адміністрування митних платежів у контексті сучасних державних реформ в Україні на шляху до євроінтеграції. *Lex Portus*. 2017. № 6. С. 65–74.